

Marko
Sančanin

Arhitektura na odlasku iz budoara

Život umjetnosti, 87, 2010.

UREDIO Maroje Mrduljaš

GLAVNA UREDNICA Sandra Križić Roban

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 124 str.

ISSN 0524-7794

Novi broj časopisa *Život umjetnosti* koji se pod naslovom "Stanje promjene", uvjetno rečeno, bavi suvremenom arhitektonskom praksom, hvale je vrijedan pokušaj da se zapodjene rasprava na teme za koje domaća arhitektonska teorija i praksa ustrajno pokazuju nezainteresiranost.

Društvenoj stvarnosti usprkos, naši su arhitekti i urbanisti zaokupljeni balansiranjem između cehovske časti i očajničke potrage za prikladnim političkim ili tržišnim kišobranom. Nečistu savjest smiruju "bildanjem" formalnih ili tehničkih vidova profesije, nalazeći tako olakšanje u zanatskom perfekcionizmu.

Unatoč naslovnom zazivanju promjene, urednički je koncept ipak zaobišao vatru izravnih (i lokalnih) političkih konotacija arhitekture te se odlučio baviti općim mjestima i univerzalnim temama. Uz pretpostavku da se urednik broja Maroje Mrduljaš otpočetak opredijelio za svojevrsni tretman u "budoaru" (da se poslužim Tafurijevim motivom, koji je i ovdje česta referenca), tema je dobro odmjerena, a iz autorskih tekstova naziru se ključni problemi krize diskursa u arhitekturi i uloge arhitekture u suvremenom društvu. Posebno, primjerice, treba istaknuti pokušaj Fabrizija Gallantija da preispita svojevrsni moralistički fetiš na Manfreda Tafurija ili odličan uvid Christiana Teckerta u odnos umjetničkih praksi u javnom prostoru i deregulirano stanje javnih institucija.

Pokušaj vezanja općeg (teorije) i pojedinačnog u broju, u cjelini, međutim, ipak nije uspio u potpunosti jer fokus nije postavljen

na same prakse koliko na njihove arhitektonske efekte – tek precizna analiza načina kako su organizirane i tržišno zasnovane otkrila bi koliko su doista nove. Nepisana povijest arhitektonskog moderniteta nas, naime, uči da glavna tema nikada nisu bili arhitektonski artefakti nego preoblikovanje arhitektonske djelatnosti, pa mi se zato čini da smo ostali uskraćeni za stvaran uvid u potencijale lokalnih arhitektonskih i umjetničkih pionira.

Drugi prigovor odnosi se na izostanak dijaloške tenzije koja se s obzirom na prirodu teme očekuje. Zašto se nije išlo na prikaz sadržaja komparacijom i suprotstavljanjem? Čak i ako se željelo ostati u okviru praksi koje dolaze iz arhitektonskog ili umjetničkog miljea, trebalo je prikazati njihovu nestalnu i antagonističku prirodu. Riječ je o pristupima koji nemaju jasno artikulirane stavove i fiksirane metode rada, nego se otvoreno opredjeljuju za istraživanje te i sami prvenstveno proizvode dijaloške forme, otvaraju javni prostor razgovora, potiču pregovaranje i kritičko sučeljavanje ideja. Mrduljaš u uvodu prepoznaje umnažanje arhitektonskog diskursa i potrebu suprotstavljanja teorijskih refleksija i empirijskih istraživanja, ali se na kraju ipak odlučuje za statično kadriranje tema koje polemiziraju s "oficijelnim" diskursom. Pojedini prilozi nisu suprotstavljeni, nego se uglavnom harmonično nadopunjavaju. Nedostaju žive forme intervjuja i razgovora kroz koje bi se izrečeni stavovi doveli u pitanje. Nedostaju protukomentari i prijedlozi. Nema kontrasta. Pogotovo stoga što vrijedno odabran, poticajan i raznolik sadržaj

postavlja plodna pitanja ili iznosi primjere koji i sami (u lokalnom kontekstu) otvaraju mnoge dileme. Tekstu Andree Branzija i prijedlogu nove Atenske povelje (odličan odabir) sučelio bih njegove vrlo inspirativne tekstove iz vremena s početaka djelovanja Archizoom Associati. Vrlo je zanimljivo promatrati, upravo kao putokaz novim arhitektonskim pristupima, kako je u 50 godina bavljenja suvremenim gradom njegova misao doživjela fine transformacije, ali je uvijek slijedila specifičan karakter arhitektonskog disidentstva, tenziju između radikalnog odbijanja arhitektonske forme (zbog očitih unutrašnjih proturječja kapitalizma) i afirmativne vjere u nove urbane sustave. Imajući na umu unutrašnja proturječja današnjih alternativnih i progresivnih praksi, odluka urednika da časopis otvori upravo tekstom Andree Branzija utoliko je mudra.

Isto se proturječje osjeća i u načinu na koji Petra Čeferin (Tafurijevoj kletvi usprkos) želi svrstati arhitekturu u jednu od "praksi transformiranja društvene stvarnosti". Dok Fabrizio Gallanti potpuno ispravno dovodi u pitanje sentimentalni moralizam Tafurijevih sljedbenika, daleki Piero Sraffa cijelu debatu o Tafurijevu naslijeđu premješta u sferu ekonomskog i kulturnog. Bilo bi zanimljivo suprotstaviti mu mislioce koji suvremenom tumačenju Tafurija pristupaju najlogičnijim izborom – ponovnim čitanjem Lacanove teorije. Ako se želi provjeriti suvremeni potencijal Tafurijeva "gundanja", možda se, naime, može krenuti od njegovoga glavnog oslonca – Lacanova tumačenja odnosa stvarnosti i jezika, tj. realnog i simboličkog poretka.

Kao što u svojim ranim tekstovima Branzija smjelo citira Engelsa, čini se da se i mladi arhitekti razmahuju marksističkom teorijom. Iako se razmišljanja Emila Jurcana slobodno referiraju na Trontijev operaizam 70-ih (teško da bi ujedinjeni sindikat hrvatskih arhitekata mogao predstavljati revolucionarnu društvenu snagu), poziv na buđenje političke i klasne svijesti među arhitektima može se prije shvatiti autoironično, štoviše, gotovo da nalikuje na dadaistički pamflet.

Prilog koji je imao najviše potencijala da se dovede u vezu s novim lokalnim praksama, sjajan je ogleđ Christiana Teckerta o urbanističkoj agenturi civilnih društvenih subjekata. Upravo uz aspekte suvremenog društva, koji snažno odjekuju u našem tranzicijskom kontekstu (deregulacija države i nestanak javne sfere), autor vezuje mogući smjer razvoja arhitektonske i umjetničke prakse. Prava je šteta što tekstu nije pridodan razgovor s protagonistima lokalne scene na istu temu (tim više jer su neki od njih navedeni kao autori i suradnici). Prilog o aktiviranju i naseljavanju napuštenih prostora nije u potpunosti ispunio tu funkciju. Osim što se na početku propustilo definirati neka konceptualna ishodišta tih aktivnosti (transformacija vlasništva i javne domene), nije se napomenulo ni to da se za razliku od inozemnih primjera takvoga kulturnog prisvajanja (o kojima govori Teckert) u nas dodatno radi i o autentičnom otporu transformaciji socijalnog kapitala.

Mali je propust učinjen prilikom uređivanja priloga "Cities Log" arhitektonskog studija Stealth, vjerojatno zbog nesporazuma oko medija u kojem je prvotno napravljen. Iako je neformalan jezik *web-loga* izgubio komunikacijski potencijal u statičnoj i linearnoj shemi tiska s paralelnim dvojezičnim tekstom, riječ je o vrlo korisnom *online* arhivu recentnih događanja u gradovima regije i solidnom alatu za razmjenu znanja i iskustava.

Kvaliteta ovog broja časopisa, vidljiva u uredničkom konceptu i prilozima pojedinih autora, svijest je o urgentnoj potrebi mijenjanja identiteta arhitekta. Usprkos neupitnoj krizi u kojoj se nalazi arhitektonska profesija, ovaj temat *Života umjetnosti* obojen je optimizmom. On ne nudi rješenja, ali umjesto pasivnog identiteta i žalovanja nad sudbinom nudi aktivnu refleksiju s onu stranu profesionalnih i društvenih ograničenja.

Svjestan ograničenih materijalnih mogućnosti, koje obično prate ovakve projekte, želim da se moji komentari prvenstveno shvate kao drugarska kritika. x

